ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

ARAB VA INGLIZ TILIDA SO‘ZLARNING TURKUMLARGA AJRATILISHI

Rustamov Abdulaziz Ergashovich
Toshkent Davlat sharqshunoslik universiteti, PhD
e-mail: ahadovds21s@gmail.com
+998 909956667
Yo’ldoshev Shahobiddin Suhrobovich
Toshkent Davlat sharqshunoslik universiteti,talaba
e-mail: shahobiddinyoldoshev0804@gmail.com
+998 700140004
https://doi.org/10.5281/zenodo.21529808

So‘z turkumlari- tildagi so‘zlarning ularda umumiy kategorial ma’noning, grammatik kategoriyalar yagona tizimining, o‘ziga xos so‘z o‘zgarish, shakl va so‘z yasalish tiplarining, sintaktik vazifalar umumiyligining mavjudligiga qarab ajratiladigan guruhlar. Har bir tilda o‘zining ichki imkoniyatlaridan kelib chiqib, so‘z turkumlari soni bir-biridan farq qiladi. Arab tilida so‘z turkumlari uch guruhga bo‘linsa, ingliz tilida ularning soni sakkiztaga yetadi, o‘zbek tilida esa so‘zlar oltita turkumga ajratiladi.

Arab tilida 3 ta so‘z turkumi mavjud bo‘lib, ular quyidagilardir:

1. الاسم- ism. Bu turkumga ingliz tilidagi ot, sifat, ravish, olmosh, undov so‘zlar kiradi. Masalan, قمر (oy), ابن (o‘g‘il),تلك (o‘sha). Ismlarda uchta alomat mavjud bo‘lib, ular:

a) ism so‘z turkumining kasra harakatida (ِ) kela olishi;
b) ism so‘z turkumining tanvin holatida kela olishi;
c) bu so‘z turkumiga aniqlik artikli (ال -al)ni qo‘shila olishligida.

2. الفعل- fe’l. Bu turkumga fe’lning barcha zamonlari, mayllari, nisbatlari, bo‘lishli va bo‘lishsiz shakllari kiradi. Masalan,كَتَبْتُ (yozdim),آكُلُ (yeyapman), ادْخُلْ (kir). Fe’llarda ham alohida o‘ziga xoslangan alomatlar mavjud bo‘lib, ular:

a) قَدْ yuklamasi bilan kela olishligi;
b) س va سَوْفَ yuklamalari bilan qo‘llana olishi;
c) fe’l tuslanishligida III shaxs, muannas jinsdagi, birlik soniga ega bo‘lgan fe’llarning oxirida ت harfining sukunlangan holda kelishi;
d) لاَ yuklamasi bilan kela olishi;
e) لَمْ yuklamasi bilan qo‘llana olishi.

3. الحرف- harf. Bu turkumga aniqlik artikli, predloglar, bog‘lovchilar, umuman, yordamchi so‘zlar kiradi. Masalan, مِنْ (-dan), كَ(kabi), فِى (-da). Harf so‘z turkumining ham alomati mavjud bo‘lib, u

a) o‘zida ismning ham, fe’llarning ham alomatlarini mujassam qilmagan so‘z turkumi.

Yuqorida aytganimizdek ingliz tilida 8 ta so‘z turkumi mavjud va ular:

1. **Noun**- Ot- shaxs va narsa, shuningdek, joy nomlarini bildirgan so‘z turkumi. Masalan, man (erkak), house (uy), happiness (xursandchilik). Otlar, asosan, ingliz tilida artikllar (a, an, the) bilan foydalaniladi. Otlar birlik va ko‘plik soniga ega va aniq va mavhum otlarga bo‘linadi. Ularga egalik ma’nosini yuklash uchun ‘s qo‘shimchasi qo‘shiladi. Otlar gapda turli gap bo‘lagi bo‘lib kela oladi: ega, vositali va vositasiz to‘ldiruvchi, ot kesim, hol, undalma va boshqalar.

2. **Pronoun**- Olmosh- gapda otning o‘rnida almashinib qo‘llana oladigan so‘zlar.

Masalan, she(u), we(biz), they(ular). Olmoshlar ham o‘z ichki ma’nolariga ko‘ra bir necha turlarga bo‘linadi: personal pronouns insonlarga va maxsus ajratib ko‘rsatilgan narsalarni ifodalaydi; possessive pronouns egalik ma’nosini bildiradi; reflexsive pronouns boshqa shaxs va narsaga urg‘u berishda foydalaniladi; relative pronouns ajratilgan bo‘lakni izohlash uchun qo‘llanadi; demonstrative pronouns ko’rsatish olmoshlari sifatida ishlatiladi.

3. **Verbs**- Fe'l- harakat va holatni ifodalovchi so‘z turkumi. Masalan, jump (sakramoq), is (bo‘lmoq), write (yozmoq). Ingliz tilida fe'llar ikki xil bo‘ladi: asosiy fe'llar va yordamchi fe'llar va o'zi bog‘langan shaxs yoki narsaning soni bilan moslashadi.

4. **Adjective**- Sifatlar- ot va olmoshga bog‘lanib, uning belgisini bildirgan so‘zlar. Masalan, pretty (yoqimtoy), old (eski), blue (havorang). Ular, asosan, qanday? qaysi turdagi? qancha? kabi so‘roqlarga javob bo‘ladi. Ingliz tilidagi aniqlik (the) va noaniqlik (a, an) artikllari ham shu so‘z turkumi doirasidadir.

5. **Adverb**- Ravish- fe'l, sifat va boshqa ravishlarning belgisini bildiruvchi so‘z turkumi. Masalan, extremely (nihoyatda), carefully (ehtiyotkorlik bilan), well (yaxshi). Ravishlar fe'l, sifat va ravishlarning belgisini bildirsa ham, hech qachon otga bog‘lanmaydi. Ular qayerda? qachon? qanday qilib? nega? kabi so‘roqlarga javob bo‘ladi. Ravishlar, asosan, -ly qo‘shimchasi bilan yakunlanadi.

6. **Preposition**- Predlog- ot yoki olmoshlardan oldin yoki keyin qo‘llanib, gapdagi boshqa so‘zga biriktiradigan so‘zlar. Masalan, by (-gacha), with (bilan), about (haqida).

7. **Conjuction**- Bog‘lovchi- so‘zlarni va gaplarni bir-biriga bog‘lovchi so‘zlar. Masalan, and (va), but (lekin), while(davomida). Bular o‘zaro teng bo‘lgan gaplarni va ergashgan gapni bosh gapga bog‘lashda ishtirok etishadi.

8. **Interjection**- Undov so‘zlar- gapda his-hayajonni ifodalash uchun qo‘llanadigan so‘zlar. Masalan, oh, wow, oops. Gapda boshqa so‘z turkumlaridan vergul orqali ajratiladi.

Savollar:

1. So‘z turkumlari deganda nimani tushunasiz?
2. Arab va ingliz tilida qancha so‘z turkumlari mavjud?
3. Ingliz tilida har bir so‘z turkumiga beshtadan misol keltiring.
4. Arab tilida so‘z turkumlarining bir-biridan farqlanishini tushuntirib bering.
5. Arab va ingliz tilida so‘zlarning turkumlanishidagi farqli tomonlarni aytib bering.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. N.Ibragimov, M.Yusupov. Arab tili grammatikasi I jild, T.: 1997.
2. https://www.learningarabicwithangela.com/amp/parts-of-speech-in-arabic-grammar-nominal-and-verbal-sentences